

การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ
เพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี กรณีศึกษา
พระสังฆาธิการในอำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ *

A Competency Development of the Temple Abbots
for Administration of Community and Temple

พระครูมนูญบุญญากร ศรีบุญเป้ง¹, เฉลิมชัย ปัญญาดี², สมคิด แก้วทิพย์³, และ พระธรรณี จองเจน⁴
PhrakruManunbunyakorn Sribunpeng¹, Chalermchai Panyadee², Somkid Kaewtip³

and PhraThanee JongJane⁴

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้^{1,2,3}

มูลนิธิสถานธรรมป्लीกวิเวก⁴

School of Administrative Studies, Maejo University^{1,2,3}

Pleekwiwek Dharma Center Foundation⁴

Corresponding Author, Email: khomsansri23@gmail.com

บทคัดย่อ

สมรรถนะของพระสังฆาธิการ มีความสำคัญต่อการพัฒนาวัด พัฒนาคน พัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการและประเมินผลการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ และเพื่อถอดบทเรียนจากผลการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน จากประชากรที่เป็นพระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอแม่อริม จำนวนประมาณ 80 รูป ผู้วิจัยสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 5 รูปโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เมื่อกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 และความเชื่อมั่น

* ได้รับความเห็นชอบ: 1 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2565; ตีพิมพ์: 1 พฤศจิกายน 2565

ร้อยละ 95 เก็บข้อมูลโดยการจัดทำหลักสูตรสมรรถนะของพระสังฆาธิการแล้วทำการอบรมสัมมนา จากนั้นทำการถอดบทเรียนจากการประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน มีการจัดตามหมวดหมู่ตามพจนานุกรมสมรรถนะ (Competency Dictionary) ได้ดังนี้ คือ 1) ปรัชญา ได้แก่องค์ความรู้ ประกอบด้วยความรู้ในหลักการบริหารวัดและชุมชน ความรู้ในหลักธรรมะที่หนุนเสริมการทำงานของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน 2) ปฏิบัติ ได้แก่ ทักษะความสามารถของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน ประกอบด้วยความสามารถในการสื่อสารถ่ายทอดธรรมะ ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี ความสามารถในการประสานงาน 3) ปฏิเวธ คือผลของการเรียนรู้ทั้งปรัชญาและปฏิบัติรวมเป็น ลักษณะภายในของพระสังฆาธิการที่แสดงออกมาได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว การวางตนที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการ สมรรถนะเหล่านี้มีส่วนผลักดันให้พระสงฆ์เป็นพระสังฆาธิการที่มีบทบาทเป็นเจ้าอาวาส สมรรถนะเหล่านี้ควรได้รับการพัฒนาในหมู่พระสงฆ์รุ่นใหม่ เพื่อให้เป็นพระสังฆาธิการที่เข้าใจและพร้อมที่จะทำงานบริหารจัดการวัดทั้งตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ กระบวนการที่สำคัญคือการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการผ่านกระบวนการทำงานหรือการจัดกิจกรรมชุมชน ที่เรียกว่าการเรียนรู้หรือการพัฒนาฝึกฝนโดยผ่านการปฏิบัติจริง

การถอดบทเรียนที่ได้จากการประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการที่ได้รับการพัฒนาแล้ว พบว่า 1) พระสังฆาธิการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการวัด ความรู้ในหลักพุทธธรรมะที่หนุนเสริมการทำงานของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับก้าวหน้า สามารถนำหลักพุทธธรรมไปปรับประยุกต์ใช้และสื่อสารกับชุมชนได้เป็นอย่างดี 2) มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดธรรมะหลากหลาย มียุทธวิธี และมีการใช้ช่องทางสื่อสารเพิ่มขึ้น 3) มีความรู้และความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีมากขึ้น รวมทั้งมีทักษะในการใช้สื่อออนไลน์เข้ามาหนุนเสริมการทำงานบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ สามารถคิดวิเคราะห์ และสอนผู้อื่นได้ 4) มีความสามารถในการประสานงานโดยใช้ระบบเครือข่ายทั้งออนไลน์ สถาบันองค์กรชุมชน และสถาบันการศึกษาได้ดีขึ้น 5) มีความสามารถในการปรับตัว ซึ่งเป็นสมรรถนะที่พระสังฆาธิการตระหนัก และสามารถรองตน และปรับตัวให้กับเข้ากับชุมชนกับการทำงานผ่านสื่อเทคโนโลยีได้ในระดับก้าวหน้า จนเป็นที่ยอมรับ และ 6) มีความสามารถในการ

การวางตนที่เหมาะสมอยู่ในระดับก้าวหน้า จนได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากบุคคลในชุมชน
ผู้ร่วมงาน

คำสำคัญ: พระสังฆาธิการ; เจ้าอาวาส; สมรรถนะ; การบริหารจัดการวัดและชุมชน

Abstract

The competency of Administrator Monks is essential for developing temples, people, and communities. Therefore, the development of the competence of the Administrator Monks is a necessary condition. This research study was to develop Administrator Monks's competence and evaluate their development with the objectives of studying the development of monks' competency and learning lessons from the development of monks' competency in temple and community management. Out of 80 Sangha-thikarns in Mae Rim District as the population, 5 of them were selected by Simple Random Sampling Technique when it was limited that the sampling error was not more than $\pm 5\%$ and the confidence interval was 95%. A competence training seminar course was constructed for the samples, and the data were collected from them through in-depth interviews, group interviews, and a panel discussion to exchange knowledge. The data were then analyzed by Content Analysis.

It was found that the competence of the Sangha-thikarns in the temple and community management could be classified according to the Competency Dictionary as follows: 1) Pariyat-dharma is the knowledge of the principles of temple and community administration and knowledge of Dharma principles that support the work of the monks in managing temples and communities, 2) Pathibat-dharma or practical skills and abilities of monks in temple and community management which consists of the ability to communicate and transmit the Dharma principles, the ability to use technology media and the ability to

coordinate; and 3) Pathivet-dharma is the result of both the knowledge and practical skills to form the internal characteristics of the monks that are expressed include ability to adapt themselves and the proper behaviors of the monks These competencies contributed to the promotion of monks to be the Sangha-thikarns who played the role of abbots. Besides, these competencies should be developed among the new generation of monks to be Sangha-thikarns who understand and are ready to work in managing the temples following the roles and duties of the Sangha-thikarns. The critical process is to develop the competence of these monks through work processes or community activities called learning or development through practice.

In addition, it was found that the lessons learned from the evaluation of the competency development of the monks were as follows: 1) the monks had knowledge and understanding of the principles of temple management and knowledge of the Buddha Dharma that supports the work of the Sangha at the advanced level and able to apply Buddhist principles to apply and communicate with the community very well; 2) they had the ability to communicate to convey a variety of dharmas, and had strategies and used more communication channels; 3) they had knowledge and ability to use more technological media, had skills and used online communication to support the work of temple management systematically, and were able to think critically and teach others; 4) they had the ability to coordinate by using both online networking and community organizations and educational institutions better; 5) they had the ability to adapt themselves, which was a competence that the Administration Monks realized and could dominate and adapt to the community with working through technological media at an advanced level until being accepted and 6) they had the ability to place oneself appropriately at an advanced level until gaining trust from community dwellers and co-workers.

Keywords: monk rulers; abbots; competence; temple and community management

1. บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการพัฒนาจิตใจ และพัฒนาด้านต่างๆ ของประชาชน เปรียบประดุจเหมือนตะเกียงให้แสงสว่างเป็นประโยชน์แก่ผู้คน เป็นตะเกียงทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้นำการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งภายในวัดและภายนอกวัดด้วยหลักความถูกต้องดีงาม และได้ประโยชน์สูงสุดสร้างความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นต่อวัดวาอาราม และเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัทที่เป็นชาวบ้านอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ (กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2530; ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2544)

สมรรถนะของพระสังฆาธิการ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาวัด พัฒนาคน พัฒนาชุมชน และจะต้องมีคุณลักษณะ คือผู้นำต้องมีคุณสมบัติ เช่น มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความดี งามและความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดี งาม และลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และ ใฝ่สูง (ชัยพร วชชาวุธ, 2545) ตลอดจนต้องมีประสิทธิภาพที่ดีตามแนวทางของหลักพุทธธรรม อย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป

ในบทบาทดังกล่าว พระพุทธศาสนาได้วางหลักคำสอนให้มหาชนประพฤติตนเพื่อประโยชน์ 3 ประการ คือ

1. ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ ความสุขในปัจจุบัน โดยให้ความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพโดยสุจริต รักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีมิตรที่ดี และรู้จักประมาณตน
2. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์อันสูงขึ้นได้แก่การมีศรัทธา ความเชื่อในพระรัตนตรัย มีจาคะ มีความเกื้อกูลผู้อื่นและสังคม
3. ปรมัตถะ หมายถึง ประโยชน์สูงสุด คือความมีจิตใจที่หลุดพ้นจากกิเลสและพญามารทั้งปวง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543)

ผู้ศึกษาเห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดีส่งผลต่อชุมชน สังคมประเทศชาติ มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการทำงานพัฒนาชุมชน แต่เป็นงานที่มุ่งตอบคำถามว่าทำอะไรเป็นหลัก แต่การวิจัยเพื่อ

หาคำตอบว่าพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสมีกระบวนการทำงานอย่างไร มีเทคนิควิธีการทำงานพัฒนาชุมชนอย่างไร จะพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์อย่างไร ยังมีค่อนข้างจำกัด หากมีการศึกษาลักษณะการทำงานของพระสงฆ์ให้มากขึ้น ก็จะสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนารูปแบบและแนวทางการส่งเสริมงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้

สมรรถนะของพระสงฆ์การนั้น มีผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ศาสนกิจและประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน เพราะเจ้าอาวาสนอกจากจะมีความรู้ความสามารถ มีบารมี และคุณธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแล้ว จะต้องมียุทธวิธีผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและพฤติกรรมการยอมรับนับถือการให้ความอุปถัมภ์บำรุงในกิจการของวัดจากพุทธศาสนิกชน

ดังนั้นจากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัย จึงสนใจศึกษาในหัวข้อการพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์การ มีแนวทางในการพัฒนาตนเองและพัฒนาวัดและชุมชนเป็นไปในทิศทางใด มีวิธีการกลยุทธ์ในการพัฒนาวัดและชุมชนให้เจริญรุ่งเรืองมีความสันติสุข และเกิดความพัฒนาอย่างมั่นคงต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับจนกลายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาของชุมชนต่อไป ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษา กระบวนการทำงานของเจ้าอาวาส การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ความเป็นพระสงฆ์การโดยจิตวิทยาวิจัยไว้ดังนี้คือ สมรรถนะของพระสงฆ์การเป็นอย่างไร คืออะไร จะพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์การได้อย่างไร

โดยคาดว่าผลการศึกษานี้จะช่วยทำให้เข้าใจการทำงานของพระสงฆ์การ ได้รูปแบบและองค์ความรู้ ให้กับวงการคณะสงฆ์ ชุมชน รัฐบาล ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องได้นำไปกำหนดนโยบายและปฏิบัติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์การ ในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์การในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนั้นจึงมีขั้นตอนในการวิจัยที่นำไปสู่เป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

1.1.1 ศึกษาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเป็นการศึกษาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในการทำงานบริหารวัดและชุมชน ที่เป็นที่ยอมรับทั้งชาวบ้านและคณะสงฆ์ โดยการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระดมความคิดของพระสงฆ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับพระสงฆ์พระนักพัฒนา พระสังฆาธิการเพื่อทราบถึงสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ซึ่งผู้วิจัยออกแบบประเด็นหัวข้อหลัก ได้แก่ หลักธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการวัดและชุมชน หลักการบริหารวัดและชุมชน และ ความสามารถในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงภายนอก

1.1.2 ตรวจเช็คสมรรถนะของพระสังฆาธิการ หลังจากได้ชุดสมรรถนะของพระสังฆาธิการที่ทำงานประสบผลสำเร็จในการบริหารวัดและชุมชนแล้ว ก็นำไปทดสอบกับพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการใหม่ รวมถึง รักษาการแทนพระสังฆาธิการเพื่อให้ทราบว่าสมรรถนะของพระสังฆาธิการที่มีอยู่ เพื่อกำหนดเป็นแนวทาง ในการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการต่อไป

1.2 การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ

พัฒนาขีดความสามารถของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543) โดยผู้วิจัยเชื่อว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่เน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางแผน ดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหา ปฏิบัติการตามแผนและติดตามประเมินผล ทั้งนี้การวิจัยทุกขั้นตอน พระสงฆ์พระนักพัฒนา พระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย การมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการที่พระสงฆ์กับผู้วิจัยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเมินปัญหา สนทนากลุ่ม และศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะ ตลอดจนการอบรม เรียนรู้ดูงาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ การวิจัยในขั้นตอนนี้ มีขั้นตอนย่อยในการดำเนินการ 4 ขั้นตอนดังนี้

1.2.1 ขั้นเตรียมการ ประสานพื้นที่ ในขั้นตอนนี้มีงานต่าง ๆ มากมายที่นักวิจัยต้องทำ คือการคัดเลือกพระสงฆ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้วิจัยในการสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพระสงฆ์ และและชุมชน กิจกรรมด้านการพัฒนา ของพระสงฆ์ที่มีอยู่ในการศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

1.2.2 ขั้นตอนการเข้าไปอาศัยและฝังตัวอยู่กับพระสงฆ์พระนักพัฒนาที่ดำรงตำแหน่งทางสงฆ์เป็นพระพระสังฆาธิการ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นพระสงฆ์ จึงสะดวกเข้าไปร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บบันทึกข้อมูลในกิจกรรม กระบวนการ การทำงานของพระสงฆ์ เข้าไปร่วมงานประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ดำเนินการ

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ จากกิจกรรมของงาน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สาธิต เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่ม และกิจกรรม อื่น ๆ

1.2.4 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลจากมูปาฐะ โดยการสอบถาม การจดบันทึก การบันทึกเทป และการถอดบทเรียนร่วมกันของผู้วิจัย กับพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งทางสงฆ์ มีพระสังฆาธิการเป็นต้น เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้ จากการวิจัย เป็นข้อมูลที่ต้องสร้างความเข้าใจและตีความ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ถูกต้อง มีความตรง และเชื่อถือได้

1.3 การถอดบทเรียนการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ

การถอดบทเรียนการพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์ในการทำงานบริหารจัดการวัด และชุมชนที่ดี มีขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายตามวัตถุประสงค์นี้ ซึ่งเป็นการศึกษาผล และการประเมินผลที่เกิดจากการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับวัดและชุมชน ซึ่งเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้วิจัย กับพระสงฆ์ผู้ถูกวิจัย ในการประเมินผลด้านการพัฒนาดังกล่าวมีประเด็นศึกษาผลและการประเมินผลที่เกิดจากการพัฒนาดังนี้

1.3.1 ผลที่เกิดจากการอบรม สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องของ **ปรีชา** ของพระสงฆ์ เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ความรู้เกี่ยวกับการบริหาร

1.3.2 ผลที่เกิดจากการอบรม สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องของ **ปฏิบัติ** ของพระพระสังฆาธิการอันได้แก่ ความสามารถในการถ่ายทอดของพระสงฆ์ ความสามารถในการประสานงาน ในการใช้สื่อเทคโนโลยี ความสามารถในการเป็นที่ปรึกษา

1.3.3 ผลที่เกิดจากการอบรม สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องของ **ปฏิเวธ** ของพระสังฆาธิการ อันได้แก่ การวางตนที่เหมาะสมของพระพระสังฆาธิการ ความสามารถการปรับตัวของพระสงฆ์ต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสังฆาธิการในระดับเจ้าอาวาสในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 80 วัด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 5 รูป ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีสมรรถนะในการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี เป็นที่ยอมรับ ประสบความสำเร็จ เป็นต้นแบบของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้แบ่งวัดเป็นระดับวัดพระอารามหลวง วัดขนาดกลาง และวัดขนาดเล็กโดยมีจำนวนพระสงฆ์สามเณรและชาวบ้านเป็นตัวกำหนด

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

กระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการวัดและชุมชนของพระสังฆาธิการ กรณีศึกษาพระสงฆ์ ในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาประเด็นดังนี้ แนวคิด อุดมการณ์ ฐานคิดในการพัฒนาของพระสังฆาธิการ สมรรถนะของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี หมายถึง ความรู้ ทักษะ ทักษะคติ ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและชุมชน ในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่หนึ่ง ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การจัดเวทีอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ และการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานจริงในชุมชนของพระสังฆาธิการ ในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ระยะที่สอง ทำการถอดบทเรียนผลการพัฒนา ซึ่งเป็นการประเมินผล กระบวนการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ซึ่งมีเครื่องมือ อันได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า จากการสังเคราะห์แนวคิดและกระบวนการการทำงานพระสังฆาธิการ ทำให้ทราบว่าสมรรถนะของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน จัดตามหมวดหมู่ของพจนานุกรมสมรรถนะ (Competency Dictionary) ดังนี้คือ

1.1 ปรียัติ ได้แก่องค์ความรู้ ประกอบด้วย

1.1.1 ความรู้ในหลักการบริหารวัดและชุมชน พระสังฆาธิการต้องมีความรู้ในหลักการบริหารจัดการ รวมถึงความรู้ในการบริหารจัดการวัดตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมถึงศาสตร์ความรู้วิทยาการใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กร

1.1.2 ความรู้ในหลักธรรมะที่หนุนเสริมการทำงานของพระสังฆาธิการ ซึ่งหมายถึงพระสังฆาธิการควรที่จะมีความรู้ความเข้าใจในการหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการวัดและชุมชน

1.2 ปฏิบัติ ได้แก่ ทักษะความสามารถของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชน ประกอบด้วย

1.2.1 ความสามารถในการสื่อสารถ่ายทอดธรรมะ เป็นสมรรถนะที่มีความจำเป็นต่อการบริหารวัดและชุมชนของพระสังฆาธิการเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสร้างการยอมรับศรัทธาในพระสังฆาธิการที่จะนำหลักพุทธธรรมเหล่านั้นไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตของชาวบ้านได้อย่างเหมาะสม กับชุมชนสังคมปัจจุบัน

1.2.2 ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี ในยุคของการสื่อสารโซเชียลมีเดีย มีสื่อสารทางออนไลน์ การนำสื่อเทคโนโลยี เช่นคอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสาร มาช่วยในการบริหารจัดการวัดและชุมชน เป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ต้องใช้อย่างเหมาะสมกับความเป็นพระสังฆาธิการเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้การทำงานของพระสงฆ์ เข้าถึงชุมชนประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

1.2.3 ความสามารถในการประสานงาน พระสังฆาธิการต้องเป็นผู้ประสานความร่วมมือ ประสานกลุ่มคน ทั้งในแนวราบคือคณะสงฆ์ปกครอง และในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

1.3 ปฏิเวธ คือผลของการเรียนรู้ทั้งปรียัติและปฏิบัติรวมเป็น ลักษณะภายในของพระสังฆาธิการที่แสดงออกมาได้แก่

1.3.1 ความสามารถในการปรับตัว เป็นความสามารถในการปรับตัวเมื่อสภาพแวดล้อมการบริหารวัดและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสถานที่ ลักษณะงาน และระยะเวลา

1.3.2 การวางตนที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการ วางตนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เหมาะสมกับกิจกรรม กับกลุ่มคน ความสามารถในการครองตนในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ และเป็นพระนักพัฒนาไปพร้อมกัน

สมรรถนะเหล่านี้ได้ผลักดันการเป็นพระสังฆาธิการที่กำหนดบทบาทเป็นเจ้าอาวาส โดยสมรรถนะเหล่านี้ควรได้รับการพัฒนาในหมู่พระสงฆ์รุ่นใหม่ เพื่อให้มีพระสังฆาธิการที่เข้าใจ และพร้อมที่จะทำงานบริหารจัดการวัดทั้งตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ โดยกระบวนการที่สำคัญคือการพัฒนาสมรรถนะผ่านกระบวนการทำงานหรือการจัดกิจกรรมชุมชนที่เรียกว่าการเรียนรู้หรือการพัฒนาฝึกฝนโดยผ่านการปฏิบัติจริง เป็นการส่งเสริมบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดีต่อไป

2. การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการโดยเน้นการเรียนรู้จากการร่วมปฏิบัติโดยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการวัดจากพระสังฆาธิการที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน และมีสมรรถนะในการบริหารจัดการวัด รวมถึงการได้รับความยอมรับเป็นพระนักพัฒนา การสร้างเครือข่ายระหว่างวัดกับวัดในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการทำงานกับชุมชน ทั้งในมิติของการบริหารจัดการวัด จัดการชุมชน และบริการในการเรียนรู้ร่วมกันดังกล่าวนี้อยู่ใน สัมมนา การบรรยาย การร่วมประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมเวลาดำเนินการ 2 ครั้ง 3 เดือนติดต่อกัน

3. การประเมินผลสมรรถนะของพระสังฆาธิการที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

ผู้วิจัย พบว่า ความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการวัด ความรู้ในหลักพุทธธรรมที่หนุนเสริมการทำงานของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับก้าวหน้า สามารถนำหลักพุทธธรรมไปปรับประยุกต์ใช้และสื่อสารกับชุมชนได้ดี ความสามารถในการสื่อสารถ่ายทอดธรรม พบว่าพระสังฆาธิการใช้การถ่ายทอดธรรมะที่หลากหลาย มียุทธวิธี และการใช้ช่องทางสื่อสารเพิ่มขึ้น ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี พบว่า พระสังฆาธิการมีการเรียนรู้มากขึ้น มีทักษะ การใช้สื่อออนไลน์เข้ามาหนุนเสริมการทำงานบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ สามารถคิดวิเคราะห์ และสอนผู้อื่นได้ ความสามารถในการประสานงาน พบว่า พระสังฆาธิการมีการใช้ระบบเครือข่าย ทั้งออนไลน์ ทั้งสถาบันองค์กรชุมชน สถาบันการศึกษาได้ดีขึ้น ความสามารถในการปรับตัว เป็นสมรรถนะที่พระสังฆาธิการตระหนักและสามารถครองตน ปรับตัวให้กับเข้ากับชุมชน กับการทำงานผ่านสื่อเทคโนโลยีในระดับ ก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับได้ ความสามารถในการ

วางตนที่เหมาะสม พบว่า อยู่ในขั้นก้าวหน้า ได้รับความเชื่อถือศรัทธา ได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่าทางวิชาการสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามหลักตรรกวิทยาได้ดังนี้ การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนประกอบไปด้วย ความรู้ในหลักการบริหารวัดและชุมชน ความรู้ในหลักธรรมที่หนุนเสริมการบริหารจัดการวัดและชุมชน ความสามารถในการถ่ายทอดธรรมะ ความสามารถในการประสานงาน ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี ความสามารถในการปรับตัว การวางตนที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการ สมรรถนะ เหล่านี้เป็นเงื่อนไขและมีความจำเป็น ต่อการบริหารวัดและชุมชนของพระสังฆาธิการทั้ง 6 ด้านจัดเป็นชุดองค์ความรู้พจนานุกรมสมรรถนะของพระสังฆาธิการ โดยกระบวนการที่สำคัญคือการพัฒนาสมรรถนะผ่านกระบวนการทำงานจริงหรือการจัดกิจกรรมชุมชน ที่เรียกว่าการเรียนรู้หรือการพัฒนาฝึกฝนโดยผ่านการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเจริญเติบโตทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาตน ฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นำสู่การพัฒนาคนอย่างแท้จริง

ข้อค้นพบการจากพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด พบว่าพระสังฆาธิการซึ่งได้ปฏิบัติกิจของสงฆ์ กิจแห่งการบริหารปกครองวัด กิจในบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ล้วนเป็นการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะไปในกิจนั้น ๆ เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเกิดการยอมรับศรัทธา เป็นการดำรงกิจตามหน้าที่ (ชัยวิชิต ชยาภินนโท, 2559) สอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล (2546) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญหรือเสื่อมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับ ความประพฤติและความสัมพันธ์ของพระสงฆ์หนึ่ง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ให้เป็นผู้ทรงธรรมและเป็นผู้ให้ธรรมกับชุมชนหนึ่ง และความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้ทันต่อชีวิตและต่อโลก

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้มีองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการกับการปฏิบัติงานจริงในตำแหน่งพระสังฆาธิการมีการหนุนเสริมกันและกัน กล่าวคือ การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการทำให้การปฏิบัติงานจริงของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดได้ดี และการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการเป็นการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ชูองค์ความรู้สมรรถนะของพระสังฆาธิการทั้ง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ภายในของพระสังฆาธิการเป็นไปตามหลักการพัฒนาดตนเองในพระพุทธศาสนาว่าด้วยหลักของ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

จากผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของพระสังฆาธิการในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ในการบริหารจัดการวัดและชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดการพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์ในด้านอื่น ๆ อีก เพื่อให้บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำรงอยู่มีการพัฒนาสมรรถนะให้สอดคล้องกับงานในบทบาทที่พระสงฆ์เป็นอยู่

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการทำงานในชุมชน จัดกระบวนการอบรม สัมมนา เกี่ยวกับการทำงานของพระสงฆ์ เพื่อกระตุ้นให้พระสงฆ์ทุกระดับเกิดความตื่นตน และปรับปรุงยกตนเองเข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ตระหนักถึงหน้าที่ในการช่วยเหลือชาวบ้าน โดยยึดหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้นำ

1.2 จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ การได้ปฏิบัติงานจริงในชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ เพราะการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระบบคิด ทักษะ ทักษะการกระทำและประสบการณ์ ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี

1.3 การจากศึกษาค้นคว้าพบว่า สมรรถนะของพระสังฆาธิการนั้น ได้รับการพัฒนาจากการลงมือปฏิบัติจริงในวัดและชุมชน แต่ขาดการบันทึกหรือยกระดับเป็นองค์ความรู้ หลักสูตรสำหรับพระสังฆาธิการ จึงควรมีการศึกษาค้นคว้าให้เป็นรูปแบบสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

2.1 ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ทำความเข้าใจ ในบทบาทของพระสังฆาธิการ เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี

2.2 ควรจัดทำคู่มือรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการของวัดและชุมชนที่ดี

2.3 การนำผลวิจัยไปใช้ภายใต้ความเข้าใจว่า การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชนที่ดี นำไปสู่การกำหนดเชิงนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาและพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์ในด้านอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการให้รอบด้าน

3.2 ศึกษาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะของพระสงฆ์รุ่นใหม่เพื่อเตรียมสู่การเป็นพระสังฆาธิการที่ดี มีสมรรถนะในการบริหารจัดการวัดและชุมชนต่อไป

3.3 ควรมีการศึกษาประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดและชุมชน ในระยะเวลาเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). *การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท*.

ปทุมธานี: เจนเดอร์เพรส.

ชัยพร วิชชาวุธ. (2545). *Competency-based Human Resource Management*. ใน สมาคมจิตวิทยา ประจำปีสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โฟโต้ ซีอ็อป เอ็กซ์เพรส.

ชัยวิชิต ขยาภินันท์. (2559). *รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของพระธรรมทูตไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เชียงใหม่.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2544). *การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: บริษัทเวนจูรี.

- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *กระบวนการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.